

SPIONS Art – SPIONS Propaganda

„SPIONS WAS FORMED AS THE FIRST PUNK ROCK BAND OF THE WARSAW PACT IN THE SUMMER OF HATE 1977. THEY WERE AN INHERENTLY ANTI-NATIONALIST ACT SHOWING UTTER DISRESPECT TO AUTHORITIES AND TREATING THEIR PUBLIC LIKE THE SCUM OF THE EARTH. AS DEMAGOGUE LACKEYS OF THE UK'S MANIPULATED ANARCHY, THEIR SINGLE MAIN GOAL WAS TO AWAKEN THE FEAR IN THE HEARTS OF MEN OF ALL TRADES AND DENOMINATIONS. THEY WERE SINGING ABOUT THE RAPE OF ANNA FRANK.”¹
 Forrás: *THE NUTSHELL: SPIONS Art – SPIONS Propaganda*, 2011

A SPIONS katasztrófában végződött első koncertje éjszakáját a Gracidin² nevű fogyasztó-tablettával felturbózza öreg autóban, a csak kézfékekkel fékezhető, simára kopott gumikon csúszkáló, többszörösen karambolozott, piszkosfehér színű 1200-as Zsiguliban, Budapest néptelen utcáin száguldozva töltöttem. A kocsni mag-nóján Iggy Pop *The Idiot*³ című albumának kazettáját játszottam teljes hangerő-vel újra és újra. Ordítva énekeltem a szövegeket: „I'd stumble into town / Just like a sacred cow / Visions of swastikas in my head/And plans for everyone / It's in the white of my eyes / My little china girl”⁴. Utólag isteni beavatkozásának tűnik, hogy az éjszaka folyamán egyszer sem állítottak meg a rendőrök, pedig szinte minden második sarkon parkolt áldozatokra várva egy rendőrautó. Előfordult, hogy a zsaruk orra előtt csináltam hajtűkanyart és fordultam ellenkező irányba, mégsem kapcsolták be a villogó, kék fényt és a szirénát és kezdtek el üldözni. Lehetséges, hogy néhány órára láthatatlanná váltam a sorsdöntő koncert éjszakáján? A SPIONS történetét évtizedeken át csodák, megmagyarázhatatlan jelenségek kísérték, így ez is elképzelhető. Az biztos, hogy nem emlékszem olyan, a korabeli Magyarországon átautózott éjszakára, amikor legalább egyszer-kétszer nem állítottak meg a zsaruk. Egyik spangliról⁵ a másikra gyűjtve egy ugyancsak száguldó, találmomra kiválasz-

1 „A SPIONS a Varsói Szerződés első punk rock zenekaraként alakult, a Gyűlölet Nyarán, 1977-ben. Eredendően antinacionalista alkotócsoporthoz tartoztak teljes tiszteletlenséget mutattak a hatóságok felé és közönségüket úgy kezelték, mint a Föld mocskát, miközben az Egyesült Királyság manipulált anarchiájának demagóg lakáiként legfőbb céljuk, a félelem elültetése volt minden ember szívében, tekintet nélkül foglalkozásra és felekezetre. Anna Frank megerőszakolásáról énekeltek.” (THE NUTSHELL: SPIONS Art – SPIONS Propaganda, 2011 – részlet, NL nyersfordítása)

2 Az amfetaminon kívül – mely Magyarországon *Aktedron* néven került a gyógyszerzetbe – számos más amfetamin-származékot is forgalomba hoztak a második világháborút követően. Ezek közül a legelterjedtebb a fogyasztószerként elhíresült *Gracidin* volt, melynek farmakológiailag aktív anyaga a *fenmetrazin* (amfetamin származék). Ez a vegyület nagy karriert futott be Magyarországon, először csak a fogyni vágyók, majd miután megismerték stimuláns (speed) hatását, a kémiai energiaforrásokat használók körében is, az 1970-es évektől kezdődően. A Gracidin, legalábbis az én esetemben rendkívüli módon megnövelte a koncentrációképességet és megerősítette a rövidtávú memóriát. Egyetemi vizsgáimra készülve egész tankönyveket tudtam egyszeri elolvasás után vizuálisan memorizálni. A gyógyszer segítségével megtanultak néhány nap múlva nyomtalanul kitérőldtek memóriásajtjeimből. Napi néhány Gracidin tablettával akár egy hetet is végig tudtam alvás nélkül csinálni, de utána kéthetes kemény depresszió és alváskényszer következett, amit csak újabb tabletták szedésével tudtam távolabbra tolni. A Gracidint 1993-ban minősítették Magyarországon tiltott kábítószernek és törölték a gyógyszer-törzskönyvből.

3 Iggy Pop: *The Idiot* (LP, 1977, RCA; Producer: David Bowie)

4 Iggy Pop / David Bowie: *China Girl* (részlet): „Bebotorkálnék a városba / Mint egy szent tehén / Svasztikák vizíói a fejemben / És tervek mindenki számára / Kis kínai lányom” (NL nyersfordítása)

5 1964 nyarán, egy cigánykaravánnal Baranya földútjain utazva ismerkedtem meg a marihuánával, az indiai kenderrel. Néhány nappal azután, hogy az ekhós szekérrel utazó vandorcigányok megengedték, hogy a bakon ülve velük tartsak, a lovakat hajtó vajda előhúzott egy jókora zsákot a szekér ponyvájára alól, és arra biztatott, hogy a benne lévő száraz levelekből, a tőle kapott cigarettapapírt használva sodorjak pár cigarettát. Megtudtam, hogy a zsáknai szent növényt néhány hónappal korábban a moldovai cigányvajda ajándékozta a családnak. Pár évvel később, a Balaton partján kínált meg egy bűdös, koszos hippit a cigányokénál jóval erősebb füvet tartalmazó spanglival. A következő évtizedekben alig volt nap, amikor nem használtam valamilyen kenderszármazékot. Ez a tapasztalat vezetett a Karib-szigetek kultúrájának, vallásainak, történelmének, lakói lelkiületének megismeréséhez az 1990-es évek elején. A cannabis származékokat és más tudattágító (LSD, mágiikus gomba, peyote, ibogaine,

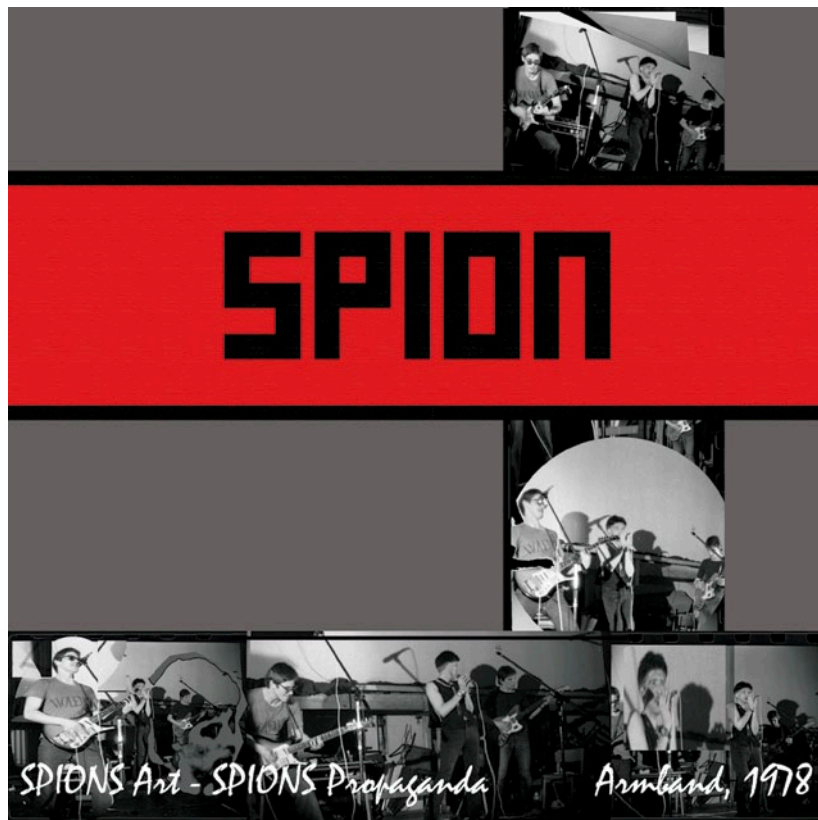
tott taxit üldöztem órákon át. A taxit vezető férfi – ezt csak napokkal később tudtam meg – Andy Warhol kedvenc vámpírja, Udo Kier, a Budapesten forgató német színész volt, aki a kocsit a filmforgatásról „kölcsonozta” az éjszakára. Azonnal észrevette, hogy követem és csikorgó gumikkal menekülni kezdett. Nyilván volt oka félni, hiszen ő is különböző tiltott szereken, tablettákon élt abban az időben. Lehet, hogy közlekedési rendőrnek, vagy őt követő és likvidálni készülő tikosrendőrnek, esetleg bosszúra éhes, elhagyott szeretőnek gondolt. Nem titkolt homoszexualitása és nemzetközi ismertsége miatt sokan gyűlölték halálosan Budapesten. Hajnalodott, mire meguntam az üldözést és hagytam a taxit eltűnni a lassan beinduló forgalomban. Bódy Gábor filmrendező 1975-ben mutatott be a színésznek, akit felkértem, hogy legyen az akkor még Molnár Gergely kódnevet használó kém-mel, a SPIONS későbbi frontemberével közösen alapított G.G. Miller – A.L. Newman Productions alkotócsoporthoz első videó-művének főszereplője. A színész nagyon megriadt a visszafogott modorú frontembertől. Humorát nem értette, hidegnek, ridegnek, poroszsnak, bürokratának tartotta. Ijedtében az utolsó pillanatban, közvetítő útján lemondta a forgatást. Szerepét a Molnár Gergely kódnevű kém játszotta a *David Bowie Budapesten* című videó-műben, amelyet az Fiala Művészek Klubjában mutattunk be. A szükségből vállalt szerepet tökéletesen magáévá téve tulajdonképpen ekkor, évekkel a SPIONS megalakulása előtt vált rock-sztárrá. Ekkor jelent meg arcán, személyiségében először az a parancsoló sztár-kvalitás, amely a többségükben botrányos katasztrófákban végződő magyarországi SPIONS koncertek ellenére megőrződött a szem- és fültanúkban. Színpadi jelenléte olyan erős volt, hogy feledtette a teljes zenei csodákat. Uralta az időt. Annak ellenére, hogy a zenekar rendszeresen összedől mögötte, ő maga sohasem hibázott. A kataklizmák alatt és után méltósággal, humorral kezelte, uralta a helyzetet. Ő volt és ma ő a SPIONS. „A megtestesült ige”, ahogy magát nevezte.

ópium, ayahuasca, yaji, coaxihuitl, mandragora, tilitliltzin, yopo, cebil, epená, argyreia nervosa, floripondio, henbane, stb.) szereket soha nem hedonista módon, bulizásra, az unalom elűzésére használtam. Alkalmazásuk titkait beavatottaktól tanultam meg, hatásukat folyamatosan elemeztem, tanulmányoztam. A mélyebb igazságok keresői által évezredek óta használt szubsztanciáktól kapott energiát és tudást a munkámba fektettem. Ez az oka annak, hogy az évtizedeken keresztül történő, folyamatos használat ellenére nem tapasztaltam a szereknek tulajdonítható káros mellékhatást. Néhány évvel ezelőtt, praktikus okokból határozottam el, hogy a hátralévő időmet kizárólag saját belső energiáimat használva csinálom végig. Addig általában éjfél után kezdtem el dolgozni. Amióta nem használok stimulánsokat, rendszerint hajnali 4-kor kezdem a műszakom. Rövid szünetekkel napi 14-16 órát tudok végigdolgozni. Alvásigényem napi 3-4 órára csökkent. A tudattágító szerekről, történetükről, hatásukról a *Downtown Blues* (2006, Nyitott Könyvműhely Kiadó) és Schuller Gabriella színháztörténész-essel közösen írt *YIPPIE! Az engedetlen polgár* (2008, Golyós Toll Kiadó) című könyvekben írok részletesen.

Udo Kier remek színész. Annak született. A SPIONS frontembere kémnek született, aki remek színészként úgy képes eljátszani a rock sztár szerepét, hogy valóságában senki sem kételkedik. Udo Kier filmjeinek nézői tudják, hogy színészt látnak, nem igazi őrült tudóst, kozmikus bűnözőt, vámpírt. A SPIONS közönsége biztos volt abban, hogy valódi rocksztárt lát a színpadon, annak ellenére, hogy történetesen éppen befuccsolt a banda. Nem imitátort, s legfőképpen nem valódi kémet. Ebben áll a SPIONS frontembere művészetének titka. Mivel tökéletesen megkomponálta magát és sikerrel elidegenült, hiteles minden helyzetben, különösen katasztrófák idején.

***

Udo Kier mellett egy francia performance-művész, Titus is erős hatással volt a SPIONS-projekt alakulására az első időkben. Erdély Miklós közvetítésével, a Balázs Béla Stúdió egyik keddi összejövetelén, 1978 áprilisában ismerkedtem meg vele. Titus és Erdély Miklós a Bécsből Budapestre tartó vonaton találkoztak. Az aprótermetű, kísértetszerűen sovány, franciásan eltorzult arcú, kiálló arccsontú, széles szájú, ritkás fogazatú, nagy, manószzerű fülekkel felszerelt Titus francia kommunistának öltözve érkezett Magyarországra, hogy részt vegyen a május elsejei felvonuláson. Sötét öltöny, fekete cipő, drapp zoknik, fehér ing, vörös nyakkendő, fején barett, zakója hajtókáján Lenin-jelvény. Néhány napig nálam lakott. Mindent tudott a punkról, lecsengett mozgalomnak tartotta. Fényképeket mutatott, amelyek legutóbbi németországi turnéján készültek. A képek Hitlerjugend egyenruhába öltözve, rövid, kantáros tiroli bőrnadrágban, hátrafésült fakó hajjal, náci karszalaggal mutatták a művészt. Hordozható magnetofon lógott a vállán, a német utcákon sétálva Hitler-beszédeket játszott teljes hangerővel. Beszélt egy düsseldorfi galériában megvalósított performanszáról is. A galériába érkező műgyűjtőket, kritikusokat, művészetbarátokat a kapuőrök elkapták, meztelenre vetköztették, összekötözték, szájukat betömtek, és a kiállítótér reflektorokkal megvilágított közepére hajították őket. A vonagló testek köré szögesdrót-kerítést húztak és vizet öntöttek alájuk. A vízbe áramot vezettek. A kor s benne a korabeli (Nyugat-) Németország hangulatára jellemző, hogy az utcákon náci egyenruhában parádézó, magnóján Hitler beszédeit játszó francia törpét nem tartóztatták le, nem utasították ki az országból. A legnagyobb német lapok hozták le fényképeit. A düsseldorfi galériában rendezett performanszról lelkesítő dicséretet jelentek meg a művészeti magazinokban. Titus hónapokig élt német turnéját megőrkítő fotók eladásából. A Németországban vásárolt náci

A SPIONS második koncertjén használt karszalag terve; fotó Vető János, 1978

emléktárgyakat, zászlókat, karszalagokat, jelvényeket, egyenruhákat, horogkereszttel díszített evőeszközöket, tányérokat, kulacsokat, hamutartókat, függönyöket, terítőket Párizsban adta el, gyűjtőknek.

A SPIONS frontembere rendkívül szimpatikusnak találta a francia művészt. Élvezte Titus stílusát, száraz humorát, szellemes ríposztjait. Toulouse-Lautrec reinkarnációjának tartotta. Titus nem titkolta, hogy az 1968-as francia diáklázadások idején a titkosrendőrségnek dolgozott, besúgói minőségben. Ahogy Pier Paolo Pasolini, ő is hitelesebbnek, elfogadhatóbbnak találta a lázadókat gumibotoló rendőrök magatartását a barikádok többnyire jómódú családokból származó diákjainak hőzöngésénél. Spicli múltja miatt sokan gyűlölik Párizsban, mondta, de azok, akik most számítanak a városban, szeretik őt. Ahogy erről később meggyőződhetünk, jól mérte fel helyzetét. Közvetítésével Párizs legexkluzívabb klubjaiba is ingyen jutottunk be. Gunyoros ajánlására mindenütt sztárokként kezeltek bennünket. A SPIONS indulásakor használt „kormánypárti” ideológia⁶ nem kis részben a Titus-szal folytatott beszélgetések nyomán csiszolódott ki. Miután felemelt ököllel részt vett a május elsejei felvonuláson, Titus visszatért Párizsba, ahol kozák atamának öltözve találkoztunk vele néhány hét múlva.

***

1978 májusában Párizsba érkezve igen nagy kezdő lendületet adott a SPIONS-nak ROBERT FILLIOU (1926–1987) francia művész sokirányú támogatása. Nemcsak napi próbalehetőséget biztosított számunkra a Pompidou Centerben, Joachim Pfeufferrel közösen rendezett kiállításán, és segített felvenni a kapcsolatokat a hozánk hasonló érdeklődésűekkel, helyi punkokkal és radikális művészekkel, hanem az 1971-ben általa alapított *la République géniale* (a zsenialitás Köztársasága) is komoly inspirációt jelentett a SPIONS szellemi és szerveződési evolúciójához. Filliou koncepciója szerint az általa elképzelt köztársaság területére lépők nem a tehetségüket, hanem a zsenialitásukat fejlesztik, a kutatás joga pedig nem a tudókat, hanem a nem tudókat illeti meg.

⁶ L. THE LOST MANIFESTOS (1979 AD): *The Communist Manifesto* – SPIONS Library (<http://spions.webs.com/library.htm>)

A SPIONS és a KRAFTWERK W-betűjének összehasonlítása; fotó Vető János, 1978

1976 szeptemberében, a budapesti Fiatal Művészek Klubja meghívására Robert Filliou és munkatársa, Joachim Pfeufer építész, várostervező Magyarországra látogattak, hogy bemutassák a *Poipoidrome* című, 1963-ban indított, a gondolkodás, a cselekvés és a kommunikáció funkcionális viszonyát demonstráló építészeti projektjüket. A projektet nem kis részben az afrikai Mali Köztársaság területén élő *dogon* nép magas szintű, harmóniára törekvő kultúrája, spirituális indíttatású építészete inspirálta. Az általuk tervezett *optimális Poipoidrome* egy 24x24 méter alapterületű, egyszerű, olcsó anyagokból, azonnal megvalósítható, meditációs célzatú, közösségi épület volt. Ezt építették fel 1978 nyarán a párizsi Pompidou Centerben, a SPIONS ebben a spirituális építményben próbált két hétig nyilvánosan. 1976-os budapesti látogatásuk során, a rendelkezésre álló teret, anyagokat és eszközöket felhasználva egy *valós téridejű Poipoidrome*-ot építettek az Fiatal Művészek Klubjában. Az épület ünnepélyes átadására 1976. szeptember 17-én este került sor. Magyarországi tartózkodásuk idején Robert Filliou és Joachim Pfeufer nálam laktak. Éjszakai séták, hajnalig tartó beszélgetések, közös kirándulások során ismerkedtem meg a korabeli magyar művészeti gondolkodástól radikálisan különböző, harmóniát, a kölcsönös megértést, a különböző életfelfogások békés együttélésének lehetőségeit kereső mentalitásukkal. Már akkor is meglehetősen szkeptikus voltam az ősi kultúrákkal, a természeti népek bizonyos szokásaival

7 A project részletes ismertetése az Artpool archívumában található. <http://www.artpool.hu/Fluxus/Filliou/index.html>

SPIONS W-logó terv; fotó Vető János, 1978

kapcsolatban. Kérdésemre, hogy elfogadhatónak tartja-e a dogon szokást, amely szerint nem csak a fiatal fiúkat metéli körül a falusi kovács, hanem a fiatal lányok klitoriszát is kimetszi, Robert Filliou tréfával válaszolt. Az akkor még a Molnár Gergely kódnevet használó kém és Algol, a Pécsi Zoltán fedőnevű spicli társágában egy éjszakán ellátogattunk a pilisi barlangba, ahol vendégeim égetett agyagból készült fallikus dogon szakrális tárgyat hagytak a kelta oltárkövön. 24 évvel később, 2010. szeptember 23-án, telihold idején újra meglátogattam a barlangot, amelynek bejáratát szerencsére azóta sem fedezték fel beavatatlanok. Az oltárkövön megtaláltam a dogon áldozati tárgyat. Mellette, egy kerek kavicsba vésvé Algol titkos, a Perseus csillagképet ábrázoló logója hevert egy gyertyacsonk társaságában. A Pécsi Zoltán fedőnevű ügynök valószínűleg akkor hagyta jelét az oltárkövön, amikor utoljára a barlangba látogatott, mielőtt az 1980-as évek végén Új-Zéland irányában elhagyta Magyarországot.

***

Az Anton Ello kódnevű kémmel a Gresham kávéházban ültünk 1978. január 16-án, egy borongós, nyirkos, ködös hétfői nap délutánján, és a SPIONS jövőjét terveztük. Megbeszéltük, hogy a következő koncerten Pére Lachaise néven, a SPIONS előzenekaraként nyitom a műsort. Megegyeztünk, hogy az általam kezelt, a Bergendy együttestől Papp Tamás barátunk által „kölcsonvett” dobgyépet a szólógitáros-zeneszerzővel való összeférhetlensége miatt nem használjuk többé. Engem zavart a dob és a basszus hiánya, de én sem találtam megoldást. Az Anton Ello kódnevű kémet már nem izgatta, hogy ritmusszekció nélkül nincs a hangzásnak teste, igazi, fenyegető súlya. Elfogadta a kényszerhelyzetet és hozzálatott, hogy a hátrányból előnyt varázsoljon. Biztos volt benne, hogy csupán két gitár kíséreltetével is élethűen meg tudja jeleníteni a punk zenekar vízióját. Mivel a SPIONS frontemberével úgy egyeztünk meg, hogy előzenekarként rockszínházzal nyitok, vetített háttér mellett döntöttem. A Pére-Lachaise show az emberi szellem négy óriása, Antonin Artaud, Henry Miller, Samuel Beckett és Louis-Ferdinand Céline megkínzásának történetét mondta el, kínzójuk, az általam alakított, Pére Lachaise fedőnevű francia titkosrendőr narrációjával. Azt gondoltam, hogy a négy szellemóriást és kínjaikat írásvetítőre helyeztem, gombostűre tűzve agonizáló svábbogarak óriási méretben kivetített képével jelenítem meg. A svábbogarakat az Orsós Györgyi kódnevű kém az Állatkert oroszlánkecrecében gyűjtötte befőttesüvegbe. Több tucatnyi jókora rovar nyüzsgött az átluggatott

fedelő üvegben. Éjszakánként halkán ciripeltek. Hangjuk elektromos szikrákéhoz hasonlított. A koncertig kenyérmorzsákkal és kockacukorral tápláltuk őket. Kivégzésükhöz a szolnoki Szigligeti Színház varrodájából elcsent, vörös fejű gombostűket készítettem elő.

***

Megterveztem a SPIONS második koncertjén viselt karszalagjait, amelyeket az ugyancsak a koncerten használt templomi perselyekre emlékeztető, vörös bársonyból készült pénzgyűjtő alkalmatosságokkal együtt az Orsós Györgyi kódnevű kém festett és varrt meg. Ezzel a karszalag-tervvel kezdtem meg az együttes arculatának kialakítását. A rock totális művészet, amelyben szövegek mantra- vagy ima-jelle-gűek, a zene (a hangzás), az attitűd és a látvány egyenértékű, egyenlő fontosságú közléshordo-zók. Számtalan tervet és vázlatot készítettem a Magyarországon töltött utolsó hónapokban. Tipográfiai és heraldikai kutatásokat végeztem és a frontemberrel együtt tanulmányoztam az angol és amerikai punk együttesek hajviseleti és öltözködés-kultúráját.

A vörös karszalagok fekete SPION feliratát saját tervezésű, szögletes, neo-konstruktivista betűk képezték. Az El Liszickij és Kassák Lajos által is kedvelt betűtípussal és a színekkel egyszerre akartam megidézni a bolsevik és náci propa-ganda-nyomtatványok hangulatát, az 1970-es évek végi Magyarország feelingjét. A betűket elő-szór aranyemetszés-arányokban terveztem meg, aztán karcsúsítottam és megnyújtottam őket. A karszalagok vörös színe néhány árnyalattal sötétebb volt, mint a kereskedelmi forgalomban kapható vörös selyemzászlóké. A festett betűk feketéjébe néhány százalék őzbarnát kevertem, bársonyosabbá téve a hatást. A különböző arcu-lat-vázlatokon gyakran helyeztem a feketét és a vöröset sötét alpra. A sötétbe, a feketéhez hasonlóan ugyancsak kevertem néhány szá-zalék őzbarnát, hogy mindig harmonizáljon az adott fényviszonyokkal. Ez a színvilág és tipo-gráfia adta meg a SPIONS arculatát az együt-tes rövid magyarországi pályakezdése idején. A később, Párizsba érkezésünk után újrah-an-golt fekete-vörös színösszeállításához az ihletet a KRAFTWERK *Die Mensch-Maschine*⁸ című leme-zének borítója, Karl Klefisch, Günther Fröhling és Johann Zambryski – vizuális költészete adta. A lemezborító tetején, a KRAFTWERK „W” betűje nagyon hasonlít az általam tervezetthez, nagyjából egyidőben, hasonló megfontolásokból született meg mindkettő.

Folytatása következik.

8 KRAFTWERK: *Die Mensch-Maschine* (The Man-Machine); 1978 május, Kling Lang – EMI – Capitol

SPIONS NIRVANIA póló terve, 1978

Oldal a szerző 1978-as naplójából

